

א. שאלות כלליות

1. למה לא נתנו פרטי דיני רוצח בשגגה כאשר נזכרו בתורה לראשונה בפרשת משפטים (שם כ"א י"ג) ונתנו במקומנו זה?
2. למה נקבעו ערי המקלט מערי הלויים דוקא, מה כונת התורה בזה?

ב. סעם ערי המקלט

- א. דעות טונות לרבותינו בטעם מצות עשה שנצטוו בית דין של ישראל לסלק מכה נפש בשגגה מעירו ולהוסיפו בערי המקלט שש' (כ"ה) והוסיפו אותו העדה אל עיר מקלטו.

רמב"ם מורה נבוכים מאמר ג פרק מ'

אמנם הידוע רוצח בשגגה גולה - הוא להשקיט נפש גואל הדם עד שלא יוצא מי שבאה החקלה הזאת על ידו.

ספר החנוך

מסרטי המצוה הזאת, לפי טענין הרציחה חמורה עד מאד שבה השתתף העולם... ולכן ראוי למי שהרג אפילו סוגג - מכיון שבאה חקלה גדולה כזו על ידו - שיצטרע עליה צער גלות שסקול כמעט כצער מיתה, שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו וסוכן כל ימיו עם זרים, ועוד יס תיקון העולם המצוה כזו שבאר הכתוב, סיבצל עה זה מיד גואל הדם לבל יהרגו על לא חטם בכפיו, שהרי סוגג היה. ועוד תועלת בדבר, לבל יראו קרובי המוכה את הרוצח לעיניהם חמיו כמקום שנעשה הרעה - וכל דרכי התורה נועם וכל נתיבותיה שלום, רבנו בחיי ונס שמה רוצח מכה נפש, אבל אינו הייב מיתה כיון שלא הרגו במזיד והדין הזה יורה שהלב עיקר האדם ועיקר כל המצוות וכל העבירות ועל כן הוא נענש בגלות ולא במיתה לפי שלא היה לבו בהסכמת הרציחה ואין חיוב הענש במיתה, עד שיהיו הלב והגוף משותפין באוהה רציחה, הגוף בתנועתו והלב בכונתו, וכיון שלא הסכימו שניהם בזה - גולה. ואינו נהרג. וכן לענין המצוה הכל תלוי בלב האדם עשה מצוה ולא נתכוון בה בלבו לעשותה לשם שמים - אין לו סכר.

(ודין תורה להיות רוצח בשגגה גולה, שכן מצינו באדם הראשון. זה טאמר הכתוב (תהי' כ"ה) "זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה" אמר דוד: רבש"ע, רחמיך וחסדיך הם על הרוצח סאתה מכין לו ערי מקלט וגולה שט, כיון שלא הרג במזיד... ואותן הרחמים מעולם הן, שכן עשיח לאדם הראשון שהביא מיתה לכל הדורות ורחמת עליו להיחמו גולה שש' (בר' ג) "וישלחהו ה' מגן עדן". וכתוב "ויגרש את האדם".)

נד"ל:

... והנה בדורות הראשונים בטרם יהיו העמים מסודרים תחת מלך ושרים וסופטים ושוטרים, דיתה כל מטפחה נוקמת נקמתה ממטפחה אחרת, והקרוב יותר אל הנהרג היה חייב לנקום מיתתו. והתורה העמידה שופטים ושוטרים ונטלה הנקמה מיד היחידים, ומסרה אותה לכל העדה, והנה כשהיתה הרציחה בזדון, יתכן להשקיש את הגואל, כי יאמרו לו: הנח להם לשופטים, הם יחקרו הדבר, ואם בן מות הוא יסיתוהו; אבל כשהיתה ההריגה בשוגג, לא היה אפשר להשקיש את הגואל, ולהכריחו לראות מי שהרג את אביו נשאר ללא עונש, כי היה נראה לו וליודעיו כאלו אינו אוהב את אביו; מאחר שאינו נוקם את נקמתם, והדעת הזאת לא היה אפשר לעקוד אותה בבית אחת, וראתה החכמה האלוהית שאה יהיה גואל הדם נענש מיתה בנקמו את קרובו הנהרג בשגגה, עזיין לא ימנעו כל הגואלים ולא רובם מעשוה נקמת קרוביהם, ועל ידי זה ירבו הנהרגים ללא תועלת, וגם יגדל הצער והנזק במטפחה אחת, כי אחר שקרה לה המקרה הרע שנהרג אחד מאנשיה בשגגה, עוד יהיה אחד מהם נענש מיתה על שנקם נקמת אחיו; גם איננו רחוק שבשעה שיהיה הגואל יוצא ליהרג - יתקום העם על השופטים וירבו קלקול באומה. לפיכך מה עשתה התורה? הניחה זכות לגואל לנקום מיתת קרובו, אבל קבעה מקום מקלט לגוס שמה הרוצח, ולא יוכל הגואל לבוא שם ולהרגו.

1. מהי מטרה ערי המקלט לפי הדעות הנ"ל?
2. איזה מהטעמים הנ"ל מתאים ללשון התורה "ונס שמה" ואיזה מהם ללשון המסנה (מכות כו) "גולה", "להיכן גולה? לערי המקלט", "רוצח שגלה לעיר מקלטו" וכו'.
3. א. החוכל להטביר א הטנוי הזה מלשון התורה ללשון המסנה?
4. כמה דומה הטעם הנ"ל ע"י שד"ל למעט. חז"ל בדיני אשת יפת תאר (עין גליון כי צא חט"ב) ולטעם אברבנאל במצוה הכל' שופטם חט"ז) ולטעם הרב קוק בהיתר בשם האוה "ראה חט"ה).

הסדר הזה ללשון ע"י שד"ל יתבאר לפרט בפרק הבא